

Yttrande - Översiktsplan för Göteborg - Granskning

Diarienummer SBK: BN0199/17

Handläggare SBK: Anna Olsson och Monica Wincentson

INNEHÅLL

Sammanfattning

Bakgrund Naturskyddsföreningen i Göteborg

- Bakgrund
- Vision

Kommentarer på planbeskrivningen

- 2. Utvecklingsinriktning
- 3. Geografiska inriktningar
- 4. Tematisk inriktning
 - Gestaltad livsmiljö
 - Parker, natur och vatten
 - Mobilitet och infrastruktur
 - Bostäder, samhällsservice och teknisk försörjning
 - Näringsliv och handel
 - Hälsa och säkerhet

Kommentarer på markanvändningskarta

- Blandad stadsbebyggelse
- Verksamhetsområden
- Parker och naturområden
- Infrastruktur

Övrigt

- Medborgarinflytande
- Övrigt

Bilagor

- Bilaga 1 - Synpunkter på markanvändningskarta - Parker och naturområden
- Bilaga 2 - Synpunkter på markanvändningskarta - Blandad stadsbebyggelse verksamheter och infrastruktur

SAMMANFATTNING

Naturskyddsföreningen i Göteborg har tagit del av granskningshandlingen för den nya översiktsplanen för Göteborg. Intressegruppen Stadsplaneringsgruppen inom Naturskyddsföreningen i Göteborg har haft workshops med medlemmarna, där synpunkter har samlats in och skapat underlag till detta yttrande. Naturskyddsföreningen i Göteborg var med i samråd med stadsbyggnadskontoret hösten 2018 och lämnade in ett yttrande på samrådshandlingen.

Föreningen är positiva till vissa ställningstaganden, det gäller bl.a. att fokus ligger på en nära stad, att staden planerar för klimatanpassning och att staden uppmärksammar och beskriver utmaningar med förbrukning av naturresurser. Men vi ser stora utmaningar med klimatpåverkan från trafik och konsumtion, luftföroreningar, buller, exploatering av naturmark, fokus på småhus och stadsutglesning, brister i grön infrastruktur och förlust av biologisk mångfald.

Sedan samrådshandlingen ser vi att vissa förbättringar har gjorts till nuvarande granskningsförslag efter våra synpunkter. Det handlar om att fler förslag på naturreservat är utpekade, att klimatpåverkan från byggnationen är adresserad och att begreppet grön infrastruktur är väl inarbetat. Det är steg i rätt riktning och som vi ser som en delseger. Men tyvärr har översiktsplanen gått i fel riktning på andra sätt. I nuvarande förslag har det blivit ett stort fokus på småhus, vilket tydligt har satt sina spår på översiktsplanen. Stora områden som ligger långt ifrån innerstaden och befintlig infrastruktur samt på jordbruks- och naturmark föreslås att exploateras. Detta leder till bilberoende invånare och ökad bilism som skapar barriärer, långa avstånd och osäkra miljöer för barn och unga. Samt att värdefulla naturmiljöer hotas och förloras. Detta omöjliggör omställningen till ett hållbart och klimatsäkert samhälle.

Fler viktiga händelser har skett sedan samrådshandlingen. Sedan dess har det blivit tydligt att Göteborg inte når ett enda av de lokala miljömålen och att klimatutsläppen inte minskar i nödvändig takt.¹ Staden har också antagit ett nytt Miljö- och klimatprogram 2021-2030 där staden har förpliktat sig att nå 1,5-gradersmålet och minska utsläppen med 10 % per år och minskat utsläppen med 80 % till 2030. Programmet gäller för Göteborgs Stads samtliga nämnder och styrelser och löper ungefär lika länge som den nya översiktsplanen. För att nå miljö- och klimatmålen behövs en betydligt mer hållbar översiktsplan än vad som nu ligger på bordet. Detta borde innebära att staden måste göra ett större omtag kring hela översiktsplanen. Nu ligger granskningsförslaget inte i linje med miljö- och klimatmålen.

För att säkerställa att översiktsplanen närmar sig de uppsatta miljö- och klimatmålen och där stor tyngdvikt ligger på natur- och miljöfrågorna har vi förslag på förbättringar i detta dokument. Vi har valt att särskilja punkter som inte är åtgärdade från vårt yttrande på samrådet med nya synpunkter till granskningshandlingen. Dessa är markerade på följande sätt:

- Synpunkt som ej är åtgärdad sedan samrådet
- + Ny synpunkt i granskningen

¹ Uppföljning av Göteborgs lokala miljömål 2019. Göteborgs Stad. 2020

Sammanfattningsvis är dessa punkter de mest angelägna att studera närmare:

- + Översiktsplanen behöver ett större omtag så att den ligger i linje med det nyligen antagna Miljö- och klimatprogrammet 2021-2030 och med Parisavtalet och målet om maximalt 1,5 graders uppvärmning.
- + Ta bort det nya målet om att bygga småhus. Översiktsplanen ska prioritera att bygga en hållbar stad och inte en utglesad stad som är bilberoende och skapar stora avstånd, barriärer och exploatering av natur.
- Inga nya vägprojekt ska genomföras på jordbruks- och naturmark, en klimatbudget bör redovisas för föreslagna infrastrukturprojekt.
- Flera verksamhetsområden och blandad stadsbebyggelse föreslås på natur- och jordbruksmark och dessa bör ses över eller tas bort. Flera av dem inkräktar även på områden med stora naturvärden eller andra värden och dessa ska tas bort. Blandad stadsbebyggelse och bostäder ska istället byggas på omvandlade externhandelsområden.
- + Det behövs fler gröna stråk och dessa bör redovisas i markanvändningskartan under *Parker och naturområden*. Markera även var insatser behövs för att bryta barriärer i gröna stråk.
- Inget grönt ska byggas bort i *Innerstaden* och nyttjande av befintliga grönytor för exploatering bör även vara mycket restriktivt i den *utvidgade innerstaden* och *mellanstadens prioriterade utbyggnadsområden*.
- + Nollvision om att bygga på jordbruksmark
- Ytterligare några naturområden borde pekas ut som möjliga naturreservat och föreslagna naturreservat borde märkas ut på markanvändningskartan.
- Fler verktyg behövs för att nå en hälsosam miljö, med buller och luftföroreningar. Behöver tydliggöra att bilismen måste minska avsevärt och fler verktyg behövs presenteras i översiktsplanen för att nå minskningen och klimatmålen och en hälsosam miljö.
- Bygg klimatsmart – träbyggnation, solceller, yteffektivt, nya boendeformer - och en träbyggnadsstrategi bör tas fram.
- Fler omvandlingsstråk (i samrådet stadsmässiga stråk)
- Utöka naturinventeringar vid alla program och större detaljplaner med konnektivitetsanalyser, värdering av ekosystemtjänster och artanalyser samt ge naturinventeringar ett större värde.

BAKGRUND NATURSKYDDSFÖRENINGEN I GÖTEBORG

Bakgrund

Sedan 1959 har Naturskyddsföreningen i Göteborg jobbat med lokala miljö- och naturfrågor. Genom aktiva ideellt engagerade medlemmar så har vi lyckats bevara viktiga naturvärden och förbättrat vår närmiljö. Idag har vi ungefär 14 500 medlemmar i Göteborg, ett hundratal aktiva personer och flera intressegrupper varav en är Stadsplaneringsgruppen.

Naturskyddsföreningen i Göteborg var med i samråd hos stadsbyggnadskontoret under hösten 2018 samt ett tillfälle under våren 2019 för återkoppling. Föreningen har under både samrådsskedet och granskningsskedet haft flera träffar och workshops där vi samlat in medlemmarnas synpunkter och åsikter som har bidragit till detta yttrande.

Naturskyddsföreningen i Göteborgs stadsplaneringsstrategi *En grön, artrik och hållbar stad* har också legat till grund i yttrandet, strategin hänvisar till Göteborgs styrande dokument samt lokala och globala mål.

Vision - en grön, artrik och hållbar stad

Till 2035 har Göteborg utvecklats till ett samhälle som arbetar med naturen och inte emot den. Det är en stad där invånare har nära till naturområden, där vi bygger klimatsmarta hus och där naturområdena har ett rikt växt - och djurliv.

- Stadsplaneringsgruppen vill uppnå en grön, artrik och hållbar stad där människan lever inom planetens gränser och i harmoni med naturen. – Stadsplaneringsgruppens vision, Naturskyddsföreningen i Göteborg

KOMMENTARER PÅ PLANBESKRIVNINGEN

2. Utvecklingsinriktning

- Under utvecklingsstrategin Sammanhållen stad, lägg till en punkt som heter t.ex. Stärk och utveckla de gröna stråken. Så att man inte bygger bort gröna samband när man kopplar ihop staden.
- Bytt namn på utvecklingsstrategi 3 till: **Robust och grön stad**.
- Förtydliga det grönas värde för att minska klimatpåverkan och hantera klimatförändringarna.

3. Geografiska inriktningar

Naturskyddsföreningen i Göteborg påpekar det ovärderliga att i innerstaden ska inget grönt byggas bort och att det ska vara mycket restriktivt i den utvidgade innerstaden och

mellanstadens prioriterade utbyggnadsområden. Det råder redan idag stor brist på grönt och ekosystemtjänster i centrala staden, se t.ex. bristanalysen i *Grönstrategin* och analyser av trä och lövtäcke från Göteborgs Universitet.²³ Befintliga träd med dess mikroliv i marken har tagit decennier att bygga upp och är av största vikt för trädens hälsa. Träden behövs för människans hälsa t.ex. genom att träden har en starkt kylande och skyddande effekt samt skyddar mot stora vattenmassor. Det pekas ut i hållbarhetsbedömningen att i förtätningen finns det risk att mindre stadsgrönska bebyggs, vilket vi ser som allvarligt.

- Under rubriken "Innerstaden" skriva till en punkt om att inget grönt ska byggas bort.
- Under Mellanstaden skriva till en punkt att det råder stor restriktivitet att bygga bort grönt.

Naturskyddsföreningen i Göteborg var i samrådshandlingen positiva till att man fokuserar på att förtäta staden och bygga vid befintlig infrastruktur för att skapa en nära stad. Nu ser vi att nuvarande förslag mer gynnar småhus som leder till en glesare stad och exploatering av natur- och jordbruksmark. För i den nära staden blir det lättare att röra sig till fots, med cykel eller kollektivtrafik och bidrar på det sättet inte till stadsutglesning där invånarna blir beroende av bil. Det är väsentligt att det i blandad stadsbebyggelse verkligen planeras för blandade funktioner, med t.ex. service och lokaler. Med lokaler och service nära boendet minskar behovet av att äga en bil och av att utnyttja extern handel. På det sättet möjliggör staden för att medborgarna kan minska sina egna klimatutsläpp. Det gäller dock att förtäta rätt. Den täta staden som byggs idag har också negativ påverkan på klimatet, främst genom förlust av närnatur och gröna impediment, något som omnämns i hållbarhetsbedömningen.

Bygg gärna – men bygg på redan hårdgjorda ytor

Det är helt grundläggande att inte förtäta och bygga i parker, naturområden, grön icke exploaterad mark eller i värdefulla vattenområden. Skog och åkermark ska inte exploateras, utan istället ska underutnyttjade parkeringsytor och stora trafikleder bebyggas om till riktiga stadsgator, här finns det potential till fler bostäder och levnadsmiljöer. Det borde inte finnas en målkonflikt mellan förtätning och natur utan istället mellan förtätning och breda vägar, motorleder och parkeringsytor.

4. Tematiska inriktningar - Gestaltad livsmiljö

Skala och stadsbyggnadsform skall anpassas efter plats och område, men en viss täthet ska helst uppnås för att uppnå stadskvalitet, som exempel nämner UN-Habitat 15.000 inv/km².⁴ En tätare stad innebär oftast närhet samt tillräckligt underlag till kollektivtrafik. Förtätning får dock inte stå i motsättning till buller, god luft- och dagsljuskvalitet, gröna gårdar, möjlighet att odla och bra mikroklimat m.m. Det behövs tillräcklig yta för t.ex. förskola och förskolegårdar. Man kan bygga tätt på många olika sätt. Naturskyddsföreningen i Göteborg vill se en stad i en mänsklig skala, med smala gränder, gröna stråk och stadsgator där människan står i

² Grönstrategin. Göteborgs Stad. S 71. 2014.

³ Mapping leaf area of urban greenery using aerial LiDAR and ground-based measurements in Gothenburg, Sweden. Göteborgs Universitet. J. Klingberg, J. Konarska, F. Lindberg, L. Johansson, S. Thorson. 2017.

⁴ A new strategy of sustainable neighbourhood planning: five principles. UN-Habitat. 2014

fokus. Naturen behöver få ta plats i staden och det behövs informell grönska, barn som växer upp i en tät stad skall även de ha god tillgång till natur.

- Utöver UN-Habitats riktlinjer kring andel offentlig yta även arbeta in riktlinjer för stadskvalitet. T.ex. utgå från Indikatorer för stadskvalitet.⁵
- Ge mer tid och värde till naturvärdesinventeringar i planprocesserna.
- Vid ny bebyggelse se till att god boendekvalitet uppnås.
- Det är stort fokus på nybyggnation i översiktsplanen, men vi ska också ta vara på befintlig bebyggelse. Respektera den när vi kompletterar och skapar god miljö, äldre och ny bebyggelse berikar varandra. God byggnadsvård, restaurering och renovering innebär återbruk och minskad konsumtion.
- Bygg Göteborg i en mänsklig skala. Under "främja god arkitektur" (s 89) lägg till att det är viktigt att arbeta för ett Göteborg i en mänsklig skala, där förtätning sker i en mänsklig skala. Bättre att bygga täta gator för människor istället för breda gator för bilar. På det sättet kan byggnadshöjder hållas ner men ändå en viss täthet uppnås.

Bygg klimatsmart – Främja träbyggnation

Enligt Boverket står idag bygg- och fastighetssektorn för 21 % av växthusgaserna och 37 % av energianvändningen i Sverige.⁶ Naturskyddsföreningen vill att staden främjar klimatsmart byggnation med alla möjliga verktyg som är möjliga att specificera i översiktsplaneringen. Detta för att värna om våra naturresurser och begränsa klimatpåverkan.

Naturskyddsföreningen anser att krav på byggnation borde vara möjligt då det påverkar den indirekta markanvändningen. Den indirekta uppstår genom att naturresurser tas från andra platser i Sverige och världen. Det går i linje med Göteborgs mål *Begränsad klimatpåverkan*, som tar hänsyn till både produktion och konsumtion och det beskrivs att till "2050 har Göteborg en hållbar och rättvis utsläppsnivå av växthusgaser". Därför vill föreningen att staden ska bygga yteffektivt och klimatsmart samt föreslår att staden i samband med den nya översiktsplanen tar fram en träbyggnadsstrategi.

- Ta fram en träbyggnadsstrategi.
- Ställa krav på andel träbyggnation i nya områden för "blandad stadsbebyggelse".
- Om möjligt fler åtgärder som staden kan specificera i översiktsplaneringen för att minska klimatpåverkan från byggnation.

Bygg attraktiv arkitektur

Våra byggnader är idag underutnyttjade. Med innovation och idérikedom kan vi skapa boplatser på fasader, tak och gårdar och på så sätt ge fler djur möjlighet att bo granne med oss. Detta kan ske genom att bygga en mångfald av insektshotell, fågel- och fladdermusholkar, bikupor, fjärilsrestauranger, fågelbad och svalbräddor. Ekosystemtjänster nämns ett flertal gånger i översiktsplanen, men hur dessa ska bevaras och tillskapas önskar

⁵ Indikatorer för stadskvalitet – mått och rekommendationer för den byggda miljön i Göteborgs stad. Spacescape. 2018

⁶ Miljöindikatorer – aktuell status. Boverket. 2021

vi att staden förtydligar och och fler konkreta åtgärder och hänvisningar bör göras. Naturskyddsföreningen vill också se att översiktsplanen identifierar nyckelarter och ansvarsarter (naturvårdsarter) i Göteborg som kan vara lämpliga att bygga för.

- Anpassa nybyggnation för att möjliggöra boplatser för vilda djur.
- Ställ krav på hög grönytefaktor i nya, planerade stadsdelar.
- Vid nya områden och utredningsområden för stadsbebyggelse som ligger nära stora naturområden bör bebyggelse till större delen anpassas efter ekosystemtjänster, arter och livsmiljöer i området. Konnektivitetsanalyser ska genomföras vid alla program och större detaljplaner.

4. Tematiska inriktningar - Parker, natur och vatten

- Hänvisa och länka till *Regional handlingsplan för grön infrastruktur Västra Götaland* i webbpresentationen, såsom ni har gjort med Göteborgs stads friluftsprogram 2018-2025
- Naturvårdsverket har bra verktyg för grön infrastruktur, integrera dessa i översiktsplanen.
- Samband mellan olika grönstråk och över kommungränserna saknas t.ex. mellan Mölndal och Göteborg.
- Säkerställa tillräckliga grönytor för att minimera slitage på nya och nuvarande parker och naturområden.
- Vi vill se fler gröna samband, även på tvären mot de gröna kilarna.
- Planera för fler ekodukter, se bilaga 1.
- Staden bör anpassa grön infrastruktur efter prioriterade naturvårdsarter och konnektivitsanalyser bör genomföras i planeringen, likt naturvärdesinventeringar. Några bra referenser där man arbetat tydligt med grön infrastruktur är ÖP för Upplands Väsby samt Varbergs Översiktsplan. Upplands Väsby hanterar också bra frågor gällande djur och människa och habitatsbehov och förutsättningar.
- Vi vill se fler skyddade områden i översiktsplanen. I granskningshandlingen ges totalt tio exempel på områden som kan bli aktuella att skydda, det är bland annat områden där reservatsarbete pågår. Följande områden pekas ut:
 - Lärjeåns dalgång
 - Slottsskogen
 - Torsviken
 - Härlanda Tjärn
 - Hisingsparken
 - Skändla
 - Kvillebäcken
 - Ganlet
 - Bronsåldersundet
 - Billdals park

Utöver detta menar staden också att vissa trädmiljöer och ålgräsängar kan bli aktuella att skydda, men de ger inga konkreta exempel på var dessa kan vara.

Naturskyddsföreningen i Göteborg vill även se att dessa områden ges skydd:

- Rödbo-Djupedal med Grimåsbäcken
- Ålgräsängar i södra skärgården bör skyddas.⁷ Staden bör peka ut ett område med ängar med störst utbredning, hög täckningsgrad och som hotas av vidare exploatering i skärgården.
- Utvidgning av Ryaskogen. Ryaskogen är Göteborgs första skyddade område och den norra delen av skogen bör också få långsiktigt skydd. Den är utpekad som naturvärdesklass 1.⁸ Där finns också flera skyddsvärda träd.⁹
- + Björlandahalvön
- Tidigare omnämnda reservat som inte har verkställts/beslutats återinförs i översiktsplanen; Göta älvs dalgång (utvidgning), Vinga-Fotö (utvidgning), Kallhed. Om inte dessa nämns, beskriv varför de har valts bort.
- Utöver att skydda och sköta natur behöver staden också arbeta med restaurering och återställande av natur (rewilding¹⁰).

Ålgräsängar hör till jordens mest värdefulla och viktigaste ekosystem. De kan fånga upp mer koldioxid än skog och fungerar som barnkammare för fiskar. Men läget för ålgräsängarna är kritiskt, de senaste tio åren har fyra femtedelar av ålgräset försvunnit från Södra Bohuslän.¹¹ Det finns flera hot mot de känsliga ålgräsängarna, där de stora är övergödning och överfiske. Men också mer direkta hot som utvidgning av hamn och bygget av bryggor.

- Beskriv hur stor andel av marken i kommunen som är grönska och behåll det som en miniminivå.
- Stärk intentionerna med markanvisningar genom styrmedel för miljöhänsyn och grönytefaktor.
- Vad är konsekvenserna om man inte bygger över barriärer för djur och människor, vad är konsekvenserna om man bryter befintlig grönstruktur?
- Minska måttet från 300 meter till 200 meter till närmaste park eller naturområde
- + Undersök behovet av, och fastställ mål för, för olika stadsdelars krontäckningsgrad
- + Barn & unga tycker att det är mycket viktigt med att spara och ta hand om naturen och vill se mer grönska och vatten i staden enligt rapporten *Barn & ungas perspektiv på Göteborgs Stads förslag till ny översiktsplan*¹² där 250 barn har fått komma till tals. Detta är ytterligare argument för att naturvärden ska få ta större plats i översiktsplanen.

⁷ Översiktlig inventering av ålgräsängar i Göteborgs. Göteborgs Stad Miljöförvaltningen. 2015.

Inventering av ålgräsängar i vattenförekomsten Brännö-Styrsö. Göteborgs Stad Miljöförvaltningen. 2019.

⁸ Lövskogar i Göteborg kommun av Länsstyrelsen. Göteborgs stad. 1986.

⁹ Informationskartan Västra Götaland. 2021.

¹⁰ <https://www.rewildingbritain.org.uk/>. 2021

¹¹ Livsviktigt sjögräs på väg att försvinna. Dagens Nyheter. 2018-07-29

¹² Barn & ungas perspektiv på Göteborgs Stads förslag till ny översiktsplan. Göteborgs stad. 2020

Jordbruksmark

- Det borde bli ännu tydligare i översiktsplanen att ingen jordbruksmark bör bebyggas. Ett styrdokument bör dessutom införas med en nollvision om att jordbruksmark inte ska exploateras, likt det man beslutade om i Jönköping.¹³

4. Tematiska inriktningar - Mobilitet och infrastruktur

Transport av personer och varor svarar idag för stor energianvändning och klimatutsläpp i våra städer. Biltrafiken i städerna bidrar också till stora hälsoproblem såsom hälsofarlig luft och buller. Den skapar även olyckor, stress, trängsel, intrång i naturen och barriärer i landskapet för såväl människor som andra djur. Det behövs betydligt kraftfullare åtgärder för att motverka den ökade bilismen, t.ex. en strategi för att minska bilberoendet. Större satsningar på kollektivtrafiken behövs. Vi önskar se ett bredare resonemang kring hur man har räknat på behovet av nya vägförbindelser, om man har tagit hänsyn till inducerad trafik? Vilka klimatkonsekvenser har vägprojekt?

Parkering

Inga parkeringar bör vara norm vid nybyggnation i innerstaden och den utvidgade innerstaden (sträva efter att minimera p-talet i mellanstaden och i ytterstaden). Behövs det parkering bör fastighetsägare gå ihop och ta ansvar och bygga gemensamma parkeringshus, som är demonterbara eller enkla att transformera. I första hand bör antalet parkeringar begränsas. Därefter kan parkeringsavgifterna höjas. Staden ska vara tillgänglig för alla som behöver det - vi kan inte öka segregeringen genom att bara låta dem som kan betala för en parkering använda staden. Det finns inte skäl till att anlägga p-platser (annat än korttidsplatser) närmare bostaden än kollektivtrafik. Enligt översiktsplanen är :
"Trafiksystemet // effektivt först när det kan användas av alla." (s. 108). Det står också att:
"För att nå dessa (mål) behöver trafiksystemets utveckling hanteras på flera nivåer samtidigt och alla åtgärder behöver sträva i samma riktning." (s.107).

Varför ska en inte bygga parkeringar?

- Parkeringsavgifter och boendeparkering är subventionerade. Driften av kommunal markparkering i Sverige beräknas subventioneras med 70 procent eller 3,4 miljarder kronor per år.
- En halvering av p-talet kan öka nyproduktionen i Göteborgs stad med åtta procent
- Idag finns det mer parkeringsyta än boyta i Sverige.¹⁴
- Det finns inte skäl till att anlägga p-platser (annat än korttids-platser) närmare bostaden än kollektivtrafik.

Följande förtydligande vill vi se kring mobilitet och infrastruktur:

¹³ Jönköping säger nej till bostäder på jordbruksmark. SVT Nyheter. 2020.

¹⁴ Framtiden för parkering och nya bostäder Analyser av bostadsmarknad, markanvändning och miljökonsekvenser. Fastighetsägarna, Hyresgästföreningen, Naturskyddsföreningen. 2020

- Vi önskar se ett bredare resonemang kring hur man har räknat på behovet av nya vägförbindelser samt resonemang kring inducerad trafik
- Klimatbudget på samtliga infrastrukturprojekt som är föreslagna i översiktsplanen.
- Noll parkeringar bör vara norm vid nybyggnation i innerstaden och den utvidgade innerstaden
- Sträva efter att minimera p-talet i mellanstaden och i ytterstaden och ha ett normalspann på 0 - 0,2 bilplatser per lägenhet. (Jämfört med normalspannet enligt Göteborgs stad på 0,4-1,0 bilplatser per lägenhet)

Vägar

Naturskyddsföreningen är positiv till att broförbindelsen med tillkomna vägar över Lärjeån utgår från tidigare översiktsplan. Förslaget med omvandlingsstråk samt spår längs 158 (Säröleden) är bra (s. 64).

Följande åtgärder vill Naturskyddsföreningen se:

- Biltrafiken bör minska med 40 procent istället för det uppsatta målet om 25 procent.¹⁵ (Trafikstrategins mål för färdmedelsfördelningen motsvarar en minskning av antalet bilresor med 25 procent jämfört med år 2011.)
- Vi ser gärna fler förslag på linbanelinjer för att övervinna barriärer. (Trots att linbanan mellan Järntorget och Wieselgrensplatsen behöver utredas vidare).
- Planera in breda grönstråk längs vägar, cykelbanor och annan infrastruktur.
- En effekt av ökad biltrafik som inte nämns är nedsmutsning och större kostnader för fastighetsägare.
- Minska trafiken genom restriktioner i närheten av parker såsom Kungsparken, Slottskogen och andra parker med mycket buller.
- + Vid utveckling av omvandlingsstråk önskar Naturskyddsföreningen att dessa skall innehålla olika typer av grönska såsom stor variation av trädslag för större biologisk mångfald och robusthet.

Cykling och gående

Naturskyddsföreningen vill se ett hållbart och fossilfritt transportsystem där nödvändigheten av transporter minskar, genom att arbeta emot stadsutglesning, och för fler cykelvägar och utbyggd kollektivtrafik. Det är bra med förslagen på stadsmässiga stråk, vi vill se fler exempel som Oscarsleden, där gående och cyklister prioriteras och ges tillräckligt utrymme. Cykelprogrammet bör följas vid dimensionering av cykelbanor och de bör vara fränskilda från gångbanor för att skapa trygghet för de gående.

Följande åtgärder vill Naturskyddsföreningen se:

- Öka kapaciteten och säkerheten på cykelvägarna.
- Bättre förutsättningar för cyklister som pendlar längre sträckor.

¹⁵ Nu minskar vi biltrafiken och får fler att cykla! Naturskyddsföreningen Göteborg. 2021

- Tryggare och fräschare miljöer längs med cykelvägar.
- Åtgärder för att förbättra möjligheterna för cyklisterna i vintertid.

4. Tematiska inriktningar - Bostäder, samhällsservice och teknisk försörjning

Vi ser med oro kring stadens nya satsning på småhus och hur det har påverkat översiktsplanen från samråds- till granskningshandlingen. Här blir det tydligt att fler naturområden och mer jordbruksmark tas i anspråk i förorter och ytterstaden. Vi vill se att staden reviderar detta mål. För att motverka stadsutglesning och att barnfamiljer flyttar till andra kommuner borde Göteborg bli en förebild och utforska ny boendeformer och visa på att det för barnfamiljen finns attraktiva alternativ till villa och småhus som samtidigt är bättre för miljön, minskar förbrukandet av naturresurser och innebär smart användning av mark. Det handlar t.ex. om townhouses, radhus, urbana villor (villor staplade på varandra) m.m. Även mer effektiva och sociala boendeformer såsom kollektivboende och gemenskapsboende kan utredas och föreslås. Storleken på boende kan också vara aktuellt att titta närmare på. Hur vi använder mark ger både direkt och indirekt påverkan på markanvändning. Indirekt tas resurser från andra ställen i Sverige eller världen.

Detta går i linje med Göteborgs miljömål *Begränsad klimatpåverkan*.

- Visa på nya och innovativa boendeformer som är attraktiva för barnfamiljer som värnar markresurser, ge exempel på detta under "Blandad stadsbebyggelse" och "Delområden"-beskrivningarna.
- Samnyttja bostadsfunktioner och minska bostadsstorlekar.
- + Ta bort målet om att bygga småhus. Översiktsplanen ska prioritera att bygga en hållbar stad och inte en utglesad stad som är bilberoende som skapar stora avstånd, barriärer och exploatering av natur.
- + Punkten "Planera för att fler småhus ska byggas i mellanstaden och ytterstaden." (s 117) under rubriken "Långsiktig utveckling av bostadsbeståndet" föreslår vi helt ska strykas.
- + Vi vill se en skrivning som förespråkar att man bygger utan större sprängningar vid nybyggnation. Sprängningar ger stor påverkan på närmiljön, skapar stora schaktmassor och ökar klimatutsläppen under byggnationen.

Bygg attraktiv arkitektur

- Ställ krav på hög grönytefaktor i nya planerade stadsdelar.
- Anpassa nybyggnation för att möjliggöra boplatser för vilda djur.

Bind samman staden - Fler bostadsområden på hårdbelagda ytor och fler omvandlingsstråk

Det finns en stor vilja att bygga över och kring älven men Naturskyddsföreningen saknar tydligare åtgärder för att binda samman staden med ny bebyggelse i mellanstaden. Det finns en ambition i utvecklingsstrategin *Planera för en sammanhållen stad*. Stort fokus läggs på den centrala staden och det saknas kopplingar mellan stadsdelar som idag ligger långt ifrån varandra. Ett exempel är östra sidan av Göta älv vid Alelyckan. Här kan med fördel

stadsutveckling ske på idag redan hårdbelagda ytor. Områden likt dessa bör markeras som utredningsområden för blandad stadsbebyggelse istället för att som nu exploatera jordbruks- och naturmark.

Energiproduktion

Naturskyddsföreningen i Göteborg vill se en snabb omställning till ett hållbart, effektivt och helt förnybart energisystem och vi anser att staden bör planera för framtida energiproduktion. Detta behöver redovisas på markanvändningskartan och förtydligas i översiktsplanen.

- Ställ krav på utnyttjande av tak till solceller på nybyggnation
- Kombinera solcellsanläggningar med naturbete för biologisk mångfald. Peka ut dessa områden på markanvändningskartan. Undvik att ersätta vilda pollinatörer med t.ex. tambin, gynna den befintliga vilda mångfalden.
- Peka ut lämpliga områden för vindkraftsutbyggnad på markanvändningskartan.
- + Vid upprättande av laddplatser, bör tillgängligheten ses över, så att låsta funktioner undviks. Staden bör sträva efter ett gemensamt nät så att invånarna enklare kan se att en övergång till hållbart resande är möjlig utan att överbelasta befintligt elnät.
- + Vid utveckling av verksamhetsområden bör ökad elförbrukning och vad det innebär för det befintliga nätet tas med i planeringsskedet, utökning bör inte dyka upp först efter byggslut.

4. Tematiska inriktningar - Näringsliv och handel

Konsumtion – Minska invånarnas konsumtionsutsläpp

Hållbar konsumtion och hållbara näringsliv är en viktig del av framtidens handelsmönster. Vi vill se följande justeringar eller initiativ i planering av olika former av näringsliv:

- Fler åtgärder för att skapa incitament för cirkulära flöden.
- Alternativ till konsumtionsrelaterade aktiviteter för att gynna minskad konsumtion av varor; sportaktiviteter, dansbanor, löptur, promenad och picknick i grönområden, kulturverksamheter, föreningsliv m.m.
- Återvinningsgallerior och klädbibliotek.
- Fler konkreta åtgärder för att minska invånarnas konsumtionsbaserade utsläpp som kan säkerställas i översiktsplanen.
- + Fler utbildningsprogram eller lättillgänglig samt lättläslig information om hållbar marknadsföring och inköp som är riktade till större och mindre företag.
- + Fler miljöstämplade byggnader som skapas för detaljhandel.
- + Konsumtion av naturlandskap, naturresurser och produkter ska vara hållbara och kommunen ska ta ansvar för att LCA:er görs i dessa sammanhang.
- + Fler projekt från kommunen som illustrerar en produkts livscykel i samband med konsumtion och produktion, kanske kan göras på liknande sätt som medborgardialoger i skolor förs?

- + Prioritera handel i bottenvåningar tydligare.

Extern handel – Ingen mer utbyggnad och börja planera för vad som händer se

- Ingen mer utbyggnad av externa handelsområden.
- Börja planera för hur befintliga områden med extern handel kan återanvändas för att generera stadsbebyggelse och verksamheter för cirkulära flöden, men även för att skapa natur, parkområden eller gröna initiativ.

4. Tematiska inriktningar - Hälsa och säkerhet

Minska biltrafiken

Fler verktyg behövs för att nå en hälsosam livsmiljö när det gäller buller och luftföroreningar och för att motverka det behöver översiktsplanen förtydliga att biltrafiken måste minska avsevärt.

- Skapa tydligare riktlinjer för en tryggare trafikmiljö kring skolorna. T.ex. införa bilfria zoner inom vissa tidpunkter. Något man arbetar med i Norge i form av så kallade "hjärtezoner"
- Planera för miljözon klass 2 och 3 och höjd trängselskatt.
- Planera för ett bilfritt centrum och fler gågator.
- Under *Hälsosam luftkvalitet och goda ljudmiljöer* (s 138) behöver det bli mycket tydligare att biltrafiken måste minska avsevärt

Anpassa till ett framtida klimat

Blågrön infrastruktur är en självklar del i den nya översiktsplanen, men vi vill även se följande justeringar i översiktsplanen gällande klimatanpassning:

- Lägg större ekonomisk vikt i ekosystemtjänster vid planering och inventeringar.
- Ekosystemtjänster och tidsanalys, hur lång tid tar återställning av förlorade värden?
- Alla nya gator ska vara trädkantade
- Skapa miniängsmarker för ökad biologisk mångfald, t ex på refuger.
- Plantera många fler träd varje år längs befintliga gator, men framförallt vid förskolor och äldreboende
- Göra en artanalys över stadens träd och komplettera med fler arter för en ökad biologisk mångfald och mer motståndskraftigare träd.
- Ge utrymme för lokalt omhändertagande och rening av dagvatten vid nyexploatering om det bedöms möjligt och lämpligt. Vi föreslår att det behöver skäpas och formuleringen "om det bedöms möjligt och lämpligt tas bort.
- Planera för att återbruka grävatten vid nybyggnation, se referens Oceanhamnen i Helsingborg.
- + En samlad strategi för ett hållbart vardagsliv i klimatiförändringar bör utforskas för att nå både social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

- + Öka stadens resiliens mot klimatförändringar genom att belysa alla delar av hållbarheten: ekologisk, social och ekonomisk.
- + Prioritera andelen grönytor i byggnads- och detaljplaneprocessen då grönytor verkar nedkylande och vätskeabsorberande.
- + Använd existerande värme- och skyfalls analyser för att se vart det är mest värt att planera stora grönområden i klimatiförebyggande sammanhang.

KOMMENTARER PÅ MARKANVÄNDNINGSKARTA

Blandad stadsbebyggelse

Förändrad markanvändning i mellanstaden, ytterstadens större samhälle samt övrig bebyggelse

Uttekade områden nedan är områden som föreslås att exploateras och som ligger på natur- eller jordbruksmark. Dessutom ligger de långt utanför den centrala staden och bidrar på det sättet till stadsutglesning med stor miljöpåverkan. Målet om en hållbar stad är omöjligt att nå om dessa planer fullföljs. En stor del av planerna går dessutom emot Göteborgs strategiska dokument om utbyggnadsplanering (2014).

Områden på natur- och/eller jordbruksmark med stora naturvärden som vi anser ska utgå:

- Område vid Gårdssten, mellan Gårdsstensvägen och Råvebergsvägen. Här finns Lövskogar med naturvärdesklass 3¹⁶ enligt inventering från 1986, skogen har troligtvis utvecklas med högre biologisk mångfald sedan dess.
- + Skår - Väster om Sankt Sigfridsgatan (Ädellövblandskog med naturvärdesklass 2¹⁷)
- + Björlanda - Björlandagården sydost om Kongahällavägen/Björlanda Lexbyvägen.
- + Delar av skogen är ädellövs- och ekskog med framförallt ek med naturvärdesklass 3.¹⁸
- + Björlanda - Bygårdsvägen. Exploatering av värdefulla jordbruksmarker.

Områden på natur- och/eller jordbruksmark som noggrant bör ses över och/eller utgå:

- + Norr om Kviberg
- + Gårdsåsgatan
- + Södra Bergsjövägen
- + Vålens idrottsplats
- + Skattegårdsvägen/Kumleskärgatan
- + Önnered - Söder om Önnereds hamnvägen vid Ganlet
- + Brottkärr - Ella Gybergs väg
- + Runtomkring Nya Hovås

¹⁶ Inventering av ädellövs- och ekskog i Göteborgs kommun. Göteborgs Stad Park och Natur. 2011

¹⁷ Inventering av ädellövs- och ekskog i Göteborgs kommun. Göteborgs Stad Park och Natur. 2011

¹⁸ Inventering av ädellövs- och ekskog i Göteborgs kommun. Göteborgs Stad Park och Natur. 2011

- + Angered - Söder om Rannebergsvägen och öster om Trädgårdsberget (Ekskog med naturvärdesklass 3¹⁹)
- + Asperö

Det är positivt att man planerar att bygga söder om Stora Ävägen (Sisjön). Vi vill se fler planer på att bebygga dessa externhandelsområden.

Områden som istället kan bebyggas med blandad stadsbebyggelse:

- Verksamhetsområden Alelyckan för att binda ihop Angered- Hammarkullen-Hjällbo med centrum.
- + Större delar av verksamhets- och externhandelsområden vid Sisjön.
- + Verksamhetsområden vid Aröd kring kring Kvillebäcken

Omvandlingsstråk

För att binda samman staden och bryta barriärer föreslås också ett par omvandlingsstråk, vilket vi ser positivt på. Men de behöver bli fler för att möjliggöra bostadsbyggande och minska privatbilismen.

Det hade varit önskvärt att förtydliga att omvandlingsstråk innebär byggande av bostäder och blandad stadsbebyggelse på befintliga trafikapparater, stora rondeller och breda vägar och inte på omkringliggande grönytor. T.ex. Linnéplatsen och Hjalmar Brantingsplatsen.

- Bygg inte på värdefulla grönytor med värdefulla träd
- + Byggandet av bostäder och lokaler längs med omvandlingsstråken bör byggas på vägytor, parkeringsplatser och andra gråytor och inte på omkringliggande värdefulla grönytor.
- + Träd som gör det svårt att anlägga bra bostadskvarter bör flyttas till ny placering längs den nya gatan.
- + Gröna stråk som löper parallellt med och går tvärs mot omvandlingsstråken.
- + Gör det tydligt att stor andel av omvandlingsstråken bör vara offentlig plats med stor areal grön yta. Plantera en stor variation av grönska och träd längs med omvandlingsstråken

Vi föreslår att följande trafikleder också blir omvandlingsstråk:

- Omvandlingsstråk av Marieholmsleden.
- + Omvandlingsstråk av Oscarsleden
- + Omvandlingsstråk av Högsboleden

Utredningsområde blandad stadsbebyggelse

- Gunnilse. Här finns stora natur- och kulturvärden. Bl.a. Regionalt värdefulla odlingslandskap och Lärjeåns dalgång, som är en unik landskapsbild för Göteborg. Byggnation här behöver vara mycket restriktiv, det kommer troligtvis även leda till ökad bilism.

¹⁹ Inventering av ädellövskog i Göteborgs kommun. Göteborgs Stad Park och Natur. 2011

- Rannebergen - Område strax norr om Angereds centrum föreslås exploatering på ren skogsmark, detta bör utgå.
- Kärra, påverkar jordbruksmark. Bör utgå.
- Stort utredningsområde vid Torslanda. Ny bebyggelse här kommer mycket troligt leda till invånare med stort behov av bil och kommer ha en negativ påverkan på klimatet och markanvändning. Här finns också naturvärden. Förtätning vid befintliga vägar anser vi är okej, t.ex. program för centrala Torslanda. Men Torslandaförbindelsen bör utgå samt bebyggelse däromkring.
- + Säve
- + Kärra Skogome
- + Björlanda, Hovgården och Låssby

Planeringsreserv

Framtida planeringsreserv är områden som ska bevaras för senare utbyggnadsbehov av staden. Det är positivt att staden skyddar dessa mot kortsiktig och spontan bebyggelse och att man påpekar att inom områdena finns särskilt värdefull natur.

Flera områden som var utpekade som planeringsreserv i samrådshandlingen har nu blivit "förändrad markanvändning". Detta beror främst på att staden nu prioriterar bebyggelse av småhus. Detta anser föreningen är att gå åt helt fel håll.

Naturskyddsföreningen i Göteborg kommer noggrant följa utvecklingen och utredningen av dessa områden och anser att staden inte bör bygga i dessa områden då marken behövs för matproduktion, skogsbruk, biologisk mångfald och rekreation. Områden bör istället läggas på större verksamhetsområden.

- + Rödbo-Djupedal. Området bör helt utgå.
- + Område i Billdal vid Gatersered till Svindal planeras byggnation på jordbruksmark, på värdefulla lövskogar och annan naturmark. Ligger långt ifrån staden och går emot Göteborgs strategi för utbyggnadsplanering och Göteborgs miljömål. Kommer också förstärka barriärer för gröna samband mellan Sandsjöbacka och kusten. Var i samrådshandlingen utpekad som *utredningsområde blandad stadsbebyggelse*. Områdena bör till stor del utgå eller kraftigt minskas.

Verksamhetsområden

Verksamheter - Nya områden för verksamheter

- Hamnens expansion västerut över Risholmen. Mycket grundliga vatten inventeringar behöver göras och värden bör studeras noggrant. Här behöver en buffertzona kring Natura 2000-området säkerställas. Ålgräsängar vid reservlokal 2B i anslutning bör ej ta skada vid en framtida expansion utan bör få ett högre skydd, då huvudlokal 2B idag helt saknar sina tidigare ängar. Hamnverksamheten bör inte påverka naturområdena om expansion ska kunna genomföras.

- Skog öster om Steneby. Ta i anspråk skogsmark. En naturvärdesinventering bör göras.
- Väster om E6:an vid Göta och Nordre älvs dalgångar. Riksintresse för Naturvård. Det är utpekad i hållbarhetsbedömningen. Men det bör även påpeka att naturområdet kan bli påverkat av exploatering. Naturskyddsföreningen anser att området norr om ledningsgatan som är av riksintresse bör strykas.
- Utvidgat verksamhetsområde vid Bergsjövägen. Detta förstärker en barriär i Bergsjö Kilen och vi anser man bör utreda vilka konsekvenser det får. Ligger i direkt anslutning till Angered Sörbergen som är utpekad för sina naturvärden. Den är omnämnd också som viktig i delområdet Östra Göteborg och det skrivs i översiktsplanen att Bergsjö Kilen sträcker sig in i stadsdelens norra del med viktiga natur- och rekreationsområden som Bergsjön med Bergsjöbadet och Fjällbo. Utbyggnadsområdet går emot grönstrategin.
- Mellan Utbyvägen och Säveån väster om Mellby industriområde planeras nytt verksamhetsområde på naturmark. Naturen här är utpekad som riksintresse för naturvård och ligger i direkt anslutning till Natura-området längs Säveån. Bör utgå..
“Åtgärder som försvårar eller förhindrar jordbruksverksamhet ska undvikas så långt möjligt. Stor restriktivitet ska iakttas mot ny bebyggelse och nya anläggningar annat än sådana som har med områdenas funktion som jordbruksområden att göra”

Utredningsområden – Verksamhetsområde

- Steneby. Delvis utpekad som "Område med särskilt stora naturvärden" i översiktsplanen (2019) som en del av Osbacken med omgivning. Innehåller också områden som enligt Ängs- och betesmarksinventering från 2002 är restaurerbar. Samt har ett högt rekreativt värden för ridsport. Miljökvalitetsmålet Levande skogar och ett rikt växt- och djurliv påverkas. Bör beakta detta vid vidare utveckling.
- Söder om Stora holm Trafikövningsplats samt i anslutning till Holmliden och Hisingsleden. Föreslås verksamheter på åkermark/skogsparti. Här finns inga särskilda naturvärden men bygger bort viktig möjlighet till matproduktion. Går emot miljökvalitetsmålet ett rikt odlingslandskap. Även intilliggande grönområde tas i anspråk när man ska utveckla nya järnvägen, området blir hårt drabbat om man ser på området som ett och samma, sådan påverkan bör utvärderas i sin helhet och inte som separata delar.
- + Vid Göta Älv längs E45 vill man utveckla verksamheter samt kommunikation (järn/spårväg + bro) i en grön kil mellan Göta älv och Alelyckan intill Lärjeån. Går in på befintligt blågrönt stråk, en ordentlig naturinventering och framtida påverkan på blågrönt stråk bör utvärderas eller helt utgå.
- + Gunnilse. Utbyggnad på jordbruks- och skogsmark.

Parker och naturområden

Vi vill se följande justeringar under *Parker och naturområden* i markanvändningskartan, se även bilaga 1.

- Utöver blågröna stråk även markera ut gröna samband eller stråk. Markerade som pilar alternativt som breda streckade stråk. Här bör de gröna kilarna från *strategikartan* markeras ut samt ett mer finmaskigt nät av gröna samband som bland annat kopplar ihop de gröna kilarna på tvären. Några exempel på fler gröna stråk:
 - Svarte mosse - Tuve - Skändlaberget - Kvillebäcken
 - Svarte mosse - Rya skogen - Rya nabbe - Älven
 - Älvens grönstråk saknas, på både norra och södra sidan av älven
 - Änggårdsbergen – Ruddalen
 - Stora Amundön - Furukullen - Sandsjöbacka
 - Haga kile - Haga å - Sandsjöbacka
 - En kuststig från Saltholmen till Billdal och vidare mot Särö
- Att en markering som indikerar på behov av insatser för att minska barriärer läggs till på kartan för grönstruktur. Det kan vara insatser såsom ekodukt eller likvärdigt.
- + Redovisa föreslagna naturreservat i markanvändningskartan med ungefärlig utbredning t.ex. som "utredningsområde kommunikation" eller med lämplig symbol.

Infrastruktur

Inga nya vägprojekt ska genomföras på jordbruks- och naturmark, här följer några av de *framtida vägar* som vi har granskat och som vi anser ska utgå:

- Torslanda förbindelsen
- Ny väg i Billdal i samband med framtida exploatering i Hovås
- Ny väg över Säveå
- + Älvsförbindelse Lärje: Framtida Bro
- + Framtida Vägtunnel, väg eller vägbro på Öckerö bör utgå. Projektet är onödigt och kommer att orsaka trängsel och trafik på ön. Det ska även komma att få folk att vilja köra mer dit istället för att ta kollektivtrafik.
- + Gamla Sörredsvägen/Låssbyvägen bör utgå. Vägen går över en bondgård och nära vatten och våtmark (Låssbybäcken).

ÖVRIGT

Medborgarbestämmande – Främja demokratin

Det ska finnas stor möjlighet för invånarna att bestämma mer kring sin stad och få ta en större del av utvecklingen. Det kan gälla att ge invånarna möjlighet genom exempelvis

sociala medier, digitala verktyg (MinStad-liknande plattformar), men även lokala event i staden, i syfte att göra alla göteborgare delaktiga.

- Främja medborgardialoger tidigt i projekt. Sätt krav på det i t.ex. markanvisningar.
- Ge medborgarna tillräcklig offentlig yta i staden, för event, demonstrationer, aktiviteter m.m.
- Bra att Barn & ungas perspektiv har tagits fram. Hur implementeras resultatet?

Övrigt

- Teknisk försörjning och det befintliga systemet. Hur planerar staden att upprusta befintliga VA-system?
- Det är positivt att markanvändningskartan har blivit digital och mer användarvänlig. Vi saknar dock GIS-data så att den enklare går att jämföra med andra kartunderlag med t.ex naturvärden.

Stadsplaneringsgruppen
Naturskyddsföreningen i Göteborg
genom

Lena Nilsson
Ordförande

BILAGOR

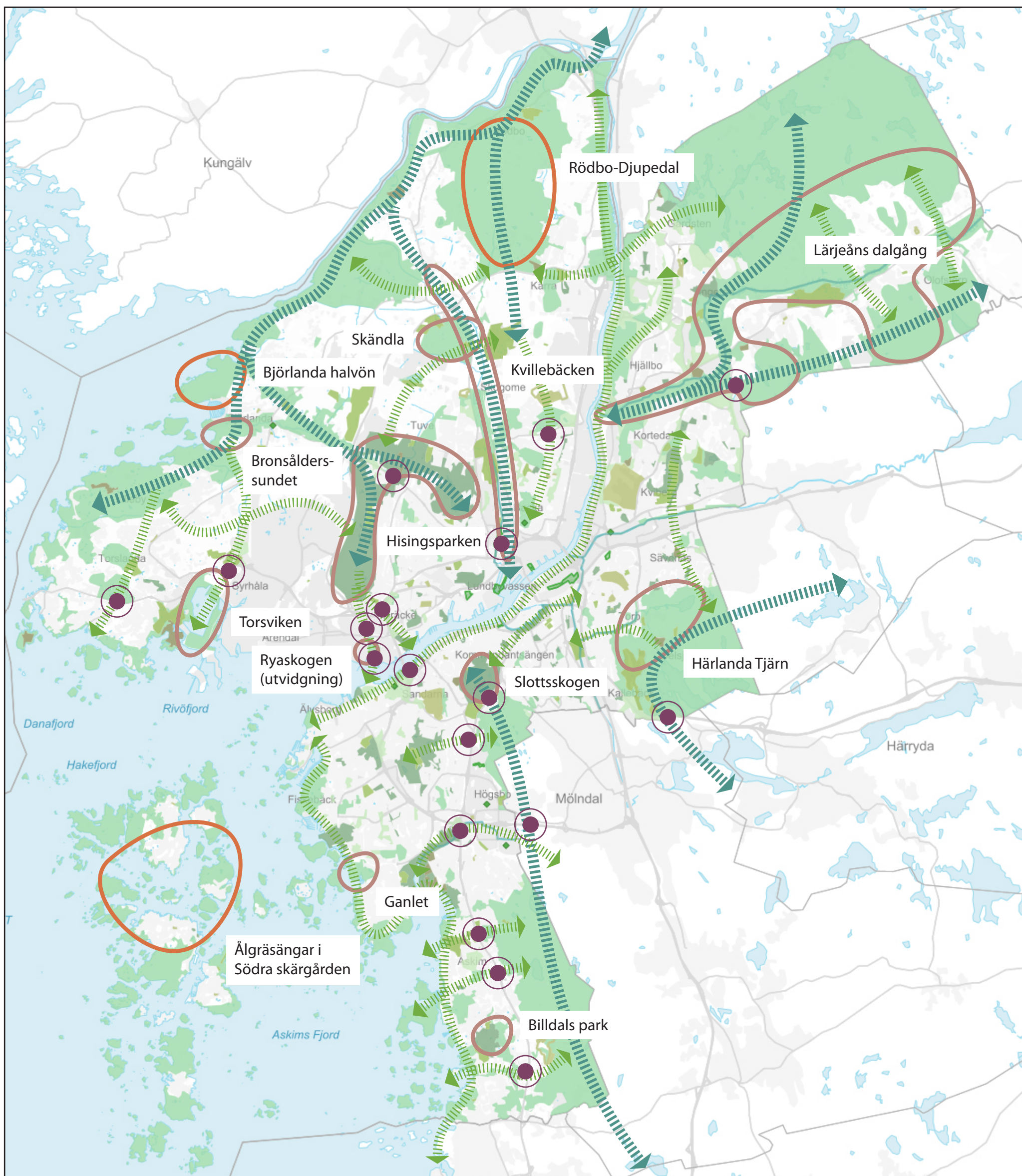
Bilaga 1 - Synpunkter på markanvändningskartan - Parker och naturområden

Bilaga 2 - Synpunkter på markanvändningskartan - Blandad stadsbebyggelse, verksamheter och infrastruktur

BILAGA 1

SYNPUNKTER PÅ MARKANVÄNDINGSKARTAN - PARKER OCH NATUROMRÅDEN

Markera ut de utpekade gröna kilarna

Markera ut fler gröna stråk

Markera var insatser krävs för att bryta barriärer (åtgärder: ekodukt eller gröna övergångar) detta är några ex.

Markera föreslagna naturreservat

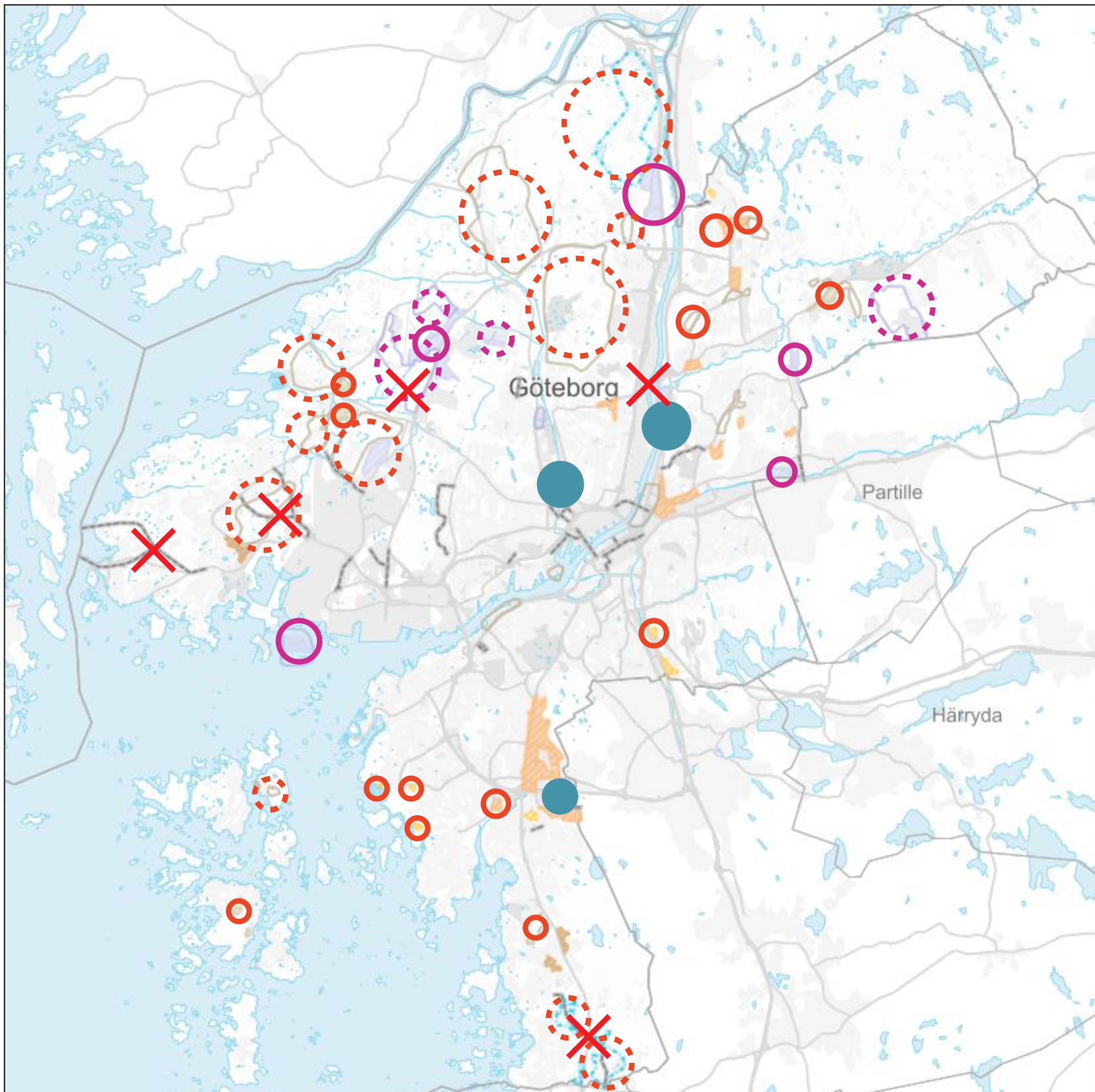

Ytterligare förslag på naturreservat

BILAGA 2

**SYNPUNKTER PÅ MARKANVÄNDINGSKARTAN -
BLANDAD STADSBEBYGGELSE, VERKSAMHETER OCH INFRASTRUKTUR**

Föreslagna områden för bebyggelse som hotar natur och jordbruk samt bidrar till stadsutglesning och omöjliggör klimatomställningen. Dessa områden bör ses över eller helt utgå

- Verksamhetsområde - utbyggnad på kort sikt
- Verksamhetsområde utredningsområden- kan bli aktuella för utbyggnad på lång, medellång eller kort sikt
- Blandad stadsbebyggelse - utbyggnad på kort sikt
- Blandade stadsbebyggelse utredningsområden - kan bli aktuella för utbyggnad på lång, medellång eller kort sikt

 Framtida väg som bör utgå

 Bygg blandad stadsbebyggelse här istället